

ANALYYSI NRO 01/2020

VAPAAEHTOISTYÖ POHJOISMAISSA – UUDEN AJAN YHTEENKUULUVUUTTA

Vapaaehtoistyö on sellaisenaan tärkeää, mutta se luo myös yhteenkuuluvuutta ja tarjoaa yhteiskunnalle muita tärkeitä resursseja. Pohjoismaissa vapaaehtoistyö on myös ollut keskeinen osa demokraattista keskustelua ja poliittista osallistamista. Raportissa tuodaan esiin pohjoismaisen vapaaehtoistyön vakaus. Pinnan alla tapahtuu kuitenkin rakenteellisia muutoksia, jotka viittaavat siihen, että vapaaehtoistyö ja järjestöelämä ovat löytämässä itselleen uuden roolin.

Sisällys

04	Esipuhe
05	Yhteenvedo
08	Johdanto
09	Vapaaehtoistyö ja sen rooli
11	Historia
12	Vapaaehtoistyön tilanne Pohjoismaissa
15	Ajankäyttö
16	Vapaaehtoistyö aloittain
18	Keitä vapaaehtoiset ovat?
21	Vapaaehtoistyön taloudellinen arvo
22	Rakennemuutokset
24	Päätelmät
27	Viitteet
29	Julkaisusta

”

Pohjoismaiden väestöstä merkittävä osa tekee vapaaehtoistyötä. Se luo suurta taloudellista lisäarvoa ja tukee sosiaalista luottamusta sekä yhteenkuuluvuutta.

Esipuhe

Pohjoismaat ovat hyvin toimivia yhteiskuntia, ja ne ovat varautuneet kohtaamaan poliittisia muutoksia. Historia on osoittanut, että kerta kerran jälkeen Pohjolassa on onnistuttu tekemään suuria uudistuksia.

Emme vielä tiedä, minkälaiset koronapandemian pitkän aikavälin seuraukset ovat Pohjoismaille ja pohjoismaiselle yhteistyölle, mutta suurin haasteemme tulevaisuudessa on edelleen ilmastonmuutos. Agenda 2030 ja Pariisin ilmastopäätös näyttävät suunnan, mutta työmme on oltava entistä kunnianhimoisempaa ja nopeampaa. Ilmastonmuutoksen asettamat vaatimukset, kuten vihreään talouteen siirtymisen tarve, osoittavat, että Pohjoismaiden yhteiskuntien tulee valmistautua huomattaviin muutoksiin. Pohjoismaiden ministerineuvostossa meillä on nyt uusi pohjoismaisen yhteistyön visio, jonka avulla teemme tulevaisuudestamme entistä paremman.

Vihreä murros edellyttää kansalaisyhteiskunnan ja jokaisen pohjoismaalaisten vahvaa osallistumista. Ihmisten yhteiskunnallinen sitoutuminen on tavoite sellaisenaan. Se tarjoaa mahdollisuuden muiden kohtaamiseen, keskusteluun ja yhdessä tekemiseen. Vapaaehtoistyö tuo monien ihmisten elämään tarkoituksen. Se luo myös yhteenkuuluvuutta ja muita tärkeitä resursseja yhteiskunnalle. Pohjolassa vapaaehtoistyö on myös ollut tärkeä demokraattisen keskustelun kanava. Lyhyesti sanottuna vapaaehtoistyö on hyvän yhteiskunnan peruskivi.

Pohjola on ollut yksi maailman parhaiten järjestäytyneistä alueista, ja siksi vapaaehtoistyötä on täällä tehty paljon. Tässä raportissa tarkastellaan pohjoismaista vapaaehtoistyötä. Perimmiltään on kysymys sen tarkastelemisesta, onko vapaaehtoistyön rooli muuttunut Pohjoismaissa ja millaisia seurauksia mahdollinen muutos on tuonut mukanaan. Lyhyesti sanottuna raportti osoittaa, että vapaaehtoistyö on Pohjoismaissa vakaalla pohjalla. Pinnan alla on kuitenkin havaittavissa muutoksia, jotka osoittavat vapaaehtoistyön ja järjestökentän muuttavan muotoaan. Tämä luo mahdollisuuksia, mutta tuo mukanaan myös merkittäviä haasteita yhteiskunnille.

Pohjoismaiden ministerineuvosto varmistaa työssään kansalaisyhteiskunnan vahvan osallistumisen vision toteuttamistyöhön. Ministerineuvoston tavoitteena on toimia avoimena, läpinäkyvänä ja keskeisenä organisaationa kansalaisyhteiskunnan suuntaan. Tiivis ja vahva kumppanuus kansalaisjärjestöjen kanssa on vahvuus, joka rikastuttaa pohjoismaista yhteistyötä.

Raportin ovat laatineet Ulf Andreasson ja Truls Stende Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristön analyysi- ja tilastoyksiköstä. Kirjoittajia on avustanut Andrea Skjold Frøshaug. Raportti sisältyy analyysi- ja tilastoyksikön julkaisemaan raporttisarjaan, jossa tarkastellaan Pohjoismaiden näkökulmasta keskeisiä ajankohtaisia aiheita.

Kööpenhaminassa toukokuussa 2020

Paula Lehtomäki
Pohjoismaiden ministerineuvoston pääsihteeri

Kaupunginosan äidit -aloite Kööpenhaminassa on naisten vapaaehtoistoimintaa, jossa naiset auttavat oman kaupunginosansa eristäytyneinä eläviä naisia, joita virallisen järjestelmän saattaa olla vaikea tavoittaa.

Kuva: Scanpix.dk

Yhteenveto

Pohjoismaissa tehtävää vapaaehtoistyötä voidaan kuvata seuraavasti:

- Pohjoismaat ovat Euroopan kärkisijalla vapaaehtoistyötä tekevän väestön määrässä. Vapaaehtoisten osuus on suhteellisen vakaa ja on jopa noussut jonkin verran joissakin Pohjoismaissa 1990-luvulta lähtien. Työllä on myös merkittävä taloudellinen arvo, joka vastaa noin kolmea prosenttia BKT:stä.
- Pohjoismailla voidaan sanoa olevan oma vapaaehtoistyön mallinsa, joka poikkeaa muista maista. Toisin kuin monissa muissa maissa, vapaaehtoistyö ei yleensä ole perustunut altruismiin, jossa autetaan ja tuetaan apua tarvitsevia ihmisryhmiä, vaan pikemminkin on ollut kyse vapaa-ajantoiminnasta. Pohjoismaissa vapaaehtoistyöllä on myös ollut tiivis sidos politiittisiin piireihin.
- Aikaisemmin suurin osa vapaaehtoistyötä tekevästä oli keski-ikäisiä miehiä. Viime vuosina erot näyttävät olevan tasaantumassa sukupuolen, iän ja koulutustaustan suhteen. Pohjoismaissa hyvin suuri osa väestöstä osallistuu vapaaehtoistyöhön.
- Vapaaehtoistyön ja järjestötoiminnan välinen suhde vaikuttaa heikkenevän. Tämä tarkoittaa, että vapaaehtoistyöhön osallistuva on aiempaa harvemmin vapaaehtoistyötä tekevän järjestön jäsen. Tutkimusten mukaan näyttää myös siltä, että kun entistä harvemmat vapaaehtoiset ovat järjestön jäseniä, heidän työhön käyttämänsä aika vähenee. On myös merkkejä siitä, että yksittäisen kansalaisen vapaaehtoistyöhön käyttämä aika on lyhentynyt viime vuosina.
- Vapaaehtoistoiminnan organisatorinen ympäristökin muuttuu. Muutos tapahtuu kahteen eri suuntaan. Toisaalta organisaatiot toimivat yhä ammattimaisemmin ja perustavat sihteeristöjä, jotka vastaavat suuresta osasta toimintaa, kun aikaisemmin toiminta perinteisesti tukeutui paikalliseen työpanokseen. Toisaalta on havaittavissa paikallisten ruohonjuuritason aloitteiden lisääntymistä erityisesti ilmasto- ja ympäristöasioissa sosiaalisesti

huonommassa asemassa olevilla alueilla, joilla työ harvemmin on muodollisesti järjestäytynyttä.

Yleinen kuva vapaaehtoistyöstä on, että se on Pohjoismaissa voimissaan. Monet ihmiset tekevät vapaaehtoistyötä muutaman kerran vuodessa. Painopiste näyttää kuitenkin olevan siirtymässä. Perinteisesti laajat, usein paikallisesti rakennetut järjestöt ovat muuttumassa ammattimaisesti johdetuiksi pitkälle keskitetyiksi toimijoiksi. Niiden rinnalle on syntynyt luonteeltaan epävirallisempia järjestöjä, joille ”kapeampi” sitoutuminen on tyypillistä ja jotka houkuttelevat puoleensa yhä kasvavan osan vapaaehtoistyöstä. Vapaaehtoistyön ja järjestön jäsenyyden välinen sidos on aikaisempaa löyhempi ja työstä on tullut aikaisempaa spontaanimpaa.

Pohjoismaisen vapaaehtoistyön vakaus on nyt kyseessä. Toisaalta on nähtävissä, että vakaan pinnan alla tapahtuu rakenteellisia muutoksia. Ne viittaavat siihen, että pohjoismainen vapaaehtoistyö ja järjestöelämä ovat löytämässä itselleen uuden roolin.

Tämäntyyppiset muutokset ovat luonnollisia dynaamisessa yhteiskunnassa, ja niihin on syytä suhtautua myönteisesti. Samalla ne tuovat vääjäämättä mukanaan tiettyjä haasteita. Yksi niistä liittyy järjestöjen aikaisempaan rooliin luottamuksen rakentajana yhteiskunnan jäsenten välille. Vapaaehtoinen järjestöelämä kehitti yhteiskuntaan koossa pitäviä voimia, jotka olivat luottamukseen ja kunnioitukseen liittyviä vahvoja sosiaalisia normeja, jotka tukevat ja helpottavat yhteistyötä. Uudentyyppiset vapaaehtoisjärjestöt sekä perinteisen vapaaehtoistoiminnan keskittyminen ja ammattimaistuminen saattavat heikentää kansalaisyhteiskunnan roolia yhteiskunnan yhtenäisyyttä ylläpitävänä voimana. Pitkällä aikavälillä tämä saattaa heikentää yhteiskunnallista luottamusta Pohjoismaissa.

Toinen haaste liittyy perinteisten vapaaehtoisjärjestöjen rooliin tavallisen paikallisyhdistysaktiivin kanavana poliittisiin päätöksentekijöihin, jotka usein edustavat korkeinta kansallista poliittista tahoa. Tämä voidaan nähdä pohjoismaisen demokratiamallin kykyä saada yksittäisen kansalaisen ääni kuuluviin. Samalla politiikassa on pystytty varmistamaan perinteisten järjestöjen avulla laaja kansalaisten tuki poliittiselle kehitykselle.

Laajemmasta näkökulmasta katsoen malli on auttanut käsittelemään sitä, mitä voidaan pitää demokratian keskeisimpänä ongelmana: kuinka voidaan konflikteista huolimatta vaalia yhteenkuuluvuutta ja löytää tasapaino yhteistyön ja vastakkainasettelun välille. Raportissamme kuvattu kansalaisyhteiskunnan kehitys saattaa heikentää tätä.

Yhteiskunnallista integraatiota voidaan vahvistaa etsimällä uusia tapoja sekä kansalaisten keskinäiseen että kansalaisten ja päätöksentekijöiden väliseen kohtaamiseen. Sosiaalinen media tarjoaa tässä mahdollisuuden aivan uudenlaiseen vuorovaikutukseen. Voidaan myös toimia kuten monet pohjoismaiset poliitikot jo nyt tekevät, eli ryhtyä etsimään innovatiivisia tapoja käydä kansalaisten kanssa säännöllistä keskustelua. On kuitenkin vaikea nähdä, kuinka tällaiset – sinänsä hyvin arvokkaat – aloitteet voisivat täysin korvata Pohjoismaiden kehittämän demokratiamallin.

Muita keinoja on pitää kynnys matalana uusille organisaatioille, jotka tarvitsevat esimerkiksi tukijärjestelmiä tai kun ne haluavat tarjota muunlaista tarvittavaa tukea. Voidaan myös tarkastella järjestöjä koskevaa säännöstöä ja yksinkertaistaa

sitä mahdollisuuksien mukaan. Kunnatkin voisivat mahdollisesti helpottaa kansalaisjärjestöjen toimintaa keskittämällä palvelut yhteen pisteeseen kunnan organisaatiossa.

Yksittäisistä toimista tärkein on kuitenkin saattaa meneillään oleva kehitys päättäjien tietoon. Luottamus, pohjoismainen "kulta" on ollut Pohjoismaissa onnistuneesti toteutettujen uudistusten ja muutosten edellytys. Poliittisten prosessien heikkeneminen vaarantaa poliitikkojen kyvyn ymmärtää kansan todellista tahtoa, mikä johtaa suurten yhteiskunnallisten uudistusten näyttäytymiseen eliitin hankkeina.

Viime kädessä on kysymys siitä, että löydetään tapa valjastaa Pohjoismaissa havaittava positiivinen sitoutuminen rakentavaksi yhteiskunnalliseksi hyödyksi.

Tämä liittyy erityisesti ilmastonmuutokseen, jonka torjumisessa Visio 2030:llä on tärkeä rooli, kun pohjoismaiset yhteiskunnat siirtyvät vihreään talouteen. Pohjoismaiden ministerineuvosto pyrkii varmistamaan kansalaisyhteiskunnan vahvemman sitoutumisen Visio 2030:ä koskevaan työhön. Pohjoismaiden ministerineuvoston tavoitteena on toimia avoimena, läpinäkyvänä ja keskeisenä organisaationa kansalaisyhteiskunnan suuntaan. Tiivis yhteistyö ja vahva kumppanuus kansalaisjärjestöjen kanssa on Pohjoismaiden ministerineuvoston työtä rikastuttava voima, joka voi myös lisätä kansalaisyhteiskunnan sitoutumista pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Kansalaisyhteiskunta on erityisen tärkeä areena lapsille ja nuorille. Siksi on tärkeää, että Pohjoismaiden ministerineuvosto jatkossakin tukee lasten ja nuorten järjestäytymistä ja osallisuutta eri muodoissaan Pohjolassa. On jo olemassa pitkälle vietyjä suunnitelmia ja budjettivaroja sen varmistamiseksi, että tavoitamme enemmän lapsia ja nuoria.

Johdanto

Vuonna 2017 Pohjoismaiden ministerineuvosto julkaisi huomiota herättäneen raportin pohjoismaisesta luottamuksesta – siis luottamuksesta toisiin ihmisiin, jota meillä Pohjoismaissa on harvinaisen paljon. Raportin otsikko oli Tillit – det nordiska guld¹, ("Luottamus – pohjoismaista kultaa"), minkä avulla haluttiin kuvata yhteiskunnallista luottamusta pohjoismaisen yhteiskuntamallin keskeisenä resurssina ja edellytyksenä. Ilman luottamusta yhteiskunnat eivät toimisi, aivan kuten moottorikaan ei toimi ilman voiteluaineita.

Vaikka luottamus on yhteiskunnassa tärkeä resurssi, suorastaan kultaa, sitä ei voida pitää itsestään selvänä samalla tavalla kuin luonnonvaroja, sillä se luodaan – tai tuhotaan – yhä uudelleen. Raportissa tuodaan esiin pääasiassa kaksi mekanismia, joilla yhteiskunnallista luottamusta rakennetaan. Ensinnäkin kansa luottaa siihen, että viranomaiset ja muut keskeiset yhteiskunnalliset instituutiot toimivat oikeudenmukaisesti, tehokkaasti ja avoimesti, eikä niitä voida epäillä korruptiosta. Tämän perusteella yhteiskunnallinen toimintakenttä mielletään kaikille samanlaiseksi.

Toinen mekanismi on kansalaisten osallistuminen, eli jäsenyys erilaisissa yhdistyksissä ja järjestöissä, jotka muodostavat järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan. (Myös epävirallisempia osallistumisen muotoja on tapana laskea mukaan.) Vapaaehtoisen järjestötoiminnan kautta syntyy yhteiskuntaa koossa pitävää liimaa, mikä näkyy luottamukseen ja kunnioitukseen liittyvinä vahvoina sosiaalisina normeina, jotka puolestaan tukevat ja helpottavat yhteistyötä.

Juuri tämä kansalaisten osallistuminen on raporttimme keskeinen teema, kun tarkastelemme vapaaehtoistyön tilannetta nimenomaan Pohjoismaissa: Onko vapaaehtoistyö lisääntynyt vai vähentynyt? Ketkä sitä tekevät? Onko vapaaehtoistyö mahdollisesti muuttanut muotoaan? Raportin tarkoituksena on tuoda esiin joitakin niistä haasteista, joita näemme kehityksen tuovan mukanaan, erityisesti suhteessa vapaaehtoistyön aikaisempaan tehtävään Pohjoismaissa.

Yhteiskunnallinen luottamus on keskeinen resurssi ja pohjoismaisen yhteiskuntamallimme edellytys. Luottamusta ei voida pitää itsestään selvänä, sillä se luodaan – tai tuhotaan – yhä uudelleen. Yksi mekanismi on kansalaisten osallistuminen, eli jäsenyys erilaisissa yhdistyksissä ja järjestöissä, jotka muodostavat järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan.

1 Andreasson, U., "Tillit – det nordiska guld", *NMR Analys 2017:1* (2017).

Slush on Suomessa opiskelijoiden vetämä, voittoa tavoittelematon liike, joka pyrkii vaikuttamaan asenteisiin yrittäjyyttä kohtaan ja auttamaan seuraavan sukupolven yrittäjiä.

Kuva: Riikka Vaahtera

Vapaaehtoistyö ja sen rooli

Kirjassa *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (2000) kirjailija Robert Putnam kuvaa lähes hajoamispisteessä olevaa yhteiskuntaa, jossa yhä harvempi ihminen toimii vapaaehtoisjärjestöissä.² Jopa vaaleihin osallistuminen ja muu poliittinen toiminta on hiipunut ajan myötä. Ihmiset osallistuvat yhä harvemmin myös uskonnolliseen toimintaan. Kirjassa kuvataan sellaisen sosiaalisen kanssakäymisen vähenemistä, mikä aikaisemmin oli amerikkalaisten sosiaalisen elämän perusta. Putnam kuvaa kehitystä käsitteellä sosiaalisen pääoman väheneminen.

Suuri sosiaalinen pääoma voidaan toisaalta liittää myönteisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, kuten yhteenkuuluvuuteen ja sosiaaliseen kontrolliin (johon sisältyy myös positiivisia ulottuvuuksia kuten rikollisuuden väheneminen). Yhtä tärkeää on, että sosiaalinen pääoma nähdään resurssina myös yksilötasolla, jolla se näkyy luottamuksena ja tuottavina sosiaalisina verkostoina, jotka ovat merkittäviä resursseja esimerkiksi kykyä työllistyä, mahdollisuutena sosiaaliseen liikkuvuuteen ja kokemuksena vapaudesta.³

Valtiotieteissä ja demokratian tutkimuksessa sosiaalista pääomaa käytetään usein sen ymmärtämiseen, kuinka "egoistiset" kansalaiset saadaan toimimaan kollektiivisesti. Tutkimuskirjallisuudessa näkyy kunnianhimoinen tavoite varmistaa hyvä demokratia. Sillä viitataan suhteellisen yksimielisesti eräänlaiseen kansalaisten velvollisuuteen osallistua aktiivisesti ympäröivän yhteiskunnan toimintaan. Tämä kansalaishyve, joka on voimakkaimmillaan perustuessaan ajatukseen siitä, että "minä teen sinun hyväksesi nyt jotain ja odotan saavani saman takaisin myöhemmin", kertoo yksilön valmiudesta vapaaehtoistyöhön.

Suureen sosiaaliseen pääomaan voidaan liittää myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Myös yksilötasolla on kyse tärkeästä resurssista.

² Putnam, R., *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (2000).

³ Lundåsen, S.W. & Trägårdh, L., *Civilsamhälle, social sammanhållning och tillit: Rapport till Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm* (2015).

Vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan perinteisesti kaikkea toimintaa, jota tehdään omasta tahdosta ja vailla rahallista vastiketta (tai symbolisesta vastikkeesta) ja vailla pelkoa vastatoimista, jos vapaaehtoinen päättää erota järjestöstä.⁴

On myös olemassa erityinen pohjoismainen tapa tehdä vapaaehtoistyötä. Toisin kuin monissa muissa maissa, vapaaehtoistyö ei yleensä ole perustunut altruismiin, jossa autetaan ja tuetaan apua tarvitsevia ihmisryhmiä, vaan pikemminkin on ollut kyse vapaa-ajantoiminnasta. Kuten jatkosta käy ilmi, suuri osa vapaaehtoistyötä tehdään urheilun, kulttuurin, harrastustoiminnan ja muun virkistyksen parissa.

Pohjoismaissa vapaaehtoistyöllä on myös ollut tiivis kytkös poliittisiin piireihin. Vapaaehtoistyöhön osallistumisen ja vaaleissa valituksi tulemisen välillä on ollut selkeä yhteys. Mutta erityisesti vapaaehtoistyö on toiminut ruohonjuuritason kansalaisten ja korkeimman kansallisen päätöksentekotason välisenä tiedotuskanavana. Poliitikoilla on sen ansiosta ollut lähestulkoon suora kanava yksittäisiin kansalaisiin, mikä on muun muassa mahdollistanut suurten yhteiskunnallisten uudistusten toteuttamisen. Tutkimuskirjallisuudessa tällaista yhteiskunnallista rakennetta on kutsuttu "vertikaaliseksi integraatioksi".

Erityisen selvästi tämä näkyy potilas- ja vammaisjärjestöjen kohdalla, mutta asia koskee mitä suurimmassa määrin myös muita järjestöjä. Jopa vähemmän ilmeisillä vapaaehtoisjärjestöillä kuten urheilu- ja partioyhdistyksillä on jossain määrin ollut vastaava rooli. Asian Pohjoismaissa saama suuri merkitys voidaan osittain selittää siten, että poliittisen järjestelmän huomattavan suuri avoimuus kansalaisyhteiskunnan puolelta tulevalle painostukselle on ollut merkittävä.

Kansallisia erojakin on. Esimerkiksi hyvinvointisektorilla tehtävä vapaaehtoistyö on laajuudeltaan ja luonteeltaan keskenään erilaista Pohjoismaissa. Eroista huolimatta vapaaehtoistyön malli on perustaltaan sama kaikkialla Pohjolassa – ja se poikkeaa muiden maiden vastaavasta.⁵

On olemassa erityinen pohjoismainen vapaaehtoistyön malli, joka monista muista maista poiketen ei yleensä ole perustunut altruismiin, vaan on ennemminkin ollut vapaa-ajan toimintaa. Pohjoismaissa vapaaehtoistyöllä on myös ollut tiivis sidos poliittisiin piireihin.

4 Henriksen, L.S. ym. (toim.), *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019). Kirjaan on viitattu useampaan kertaan tässä raportissa, erityisesti johdantokappaleissa. (Valitettavasti kirja ei käsittele muita alueita Pohjoismaissa.) Järjestöissä tehtävä vapaaehtoistyö on tärkeää, koska suurin osa pohjoismaisesta vapaaehtoistyöstä tehdään juuri vapaaehtoisjärjestöissä.

5 Ks. kaksi ensimmäistä kappaletta: Henriksen, L.S. ym. (2019).

Vapaaehtoista hyväntekeväisyystyötä kierrätysliikkeessä

Kuva: Scanpix.dk

Historia

Pohjoismainen vapaaehtoistyö perustuu Pohjoismaissa suuren merkityksen saaneisiin kansanliikkeisiin. Kansanliikkeitä on ollut kaikissa maissa, mutta ne ovat kehittyneet osittain eri tavoin. Uskonnollinen herätysliike levisi monilla seuduilla 1800-luvulla. Sen jatkumona oli sosiaalinen ja poliittinen osallistuminen. Työväenliike, maanviljelijäliike, raittiusliike ja herätysliikkeet yms. vahvistivat työväenluokan itseluottamusta teollistumisen alkuvaiheessa. Liikkeet muuttuivat 1900-luvulla yhä enemmän virallisiksi järjestöiksi, usein sekä paikallisella, piiri- ja aluetasolla että kansallisella tasolla. Nämä järjestöt olivat monella tavoin pohjoismaisen demokratisoitumisprosessin ydintä, samoin kuin kansakuntien rakentaminen Pohjoismaissa.

Hyvinvointivaltion vahva kasvu erityisesti toisen maailmansodan jälkeen sai monet vapaaehtoisjärjestöt kehittämään omaa rooliaan etujärjestöinä. Tätä vahvisti myös se, että valtio tuki ihmisten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti yhdistyksissä.⁶

Historian näkökulmasta voidaan todeta, että pohjoismaiset yhteiskunnat kokivat toisen maailmansodan jälkeen melkein pä symbioosin, joka kehittyi hajautettujen poliittisten rakenteiden ja vapaaehtoisjärjestöjen synnyttämän paikallistason mobilisaation välille, jolloin järjestöt hankkivat itselleen todellista poliittista vaikutusvaltaa.

Pohjoismaisia yhteiskuntia on kutsuttu "neuvotteluyhteiskunniksi", joissa neuvottelut käydään sellaisten eri etuja ajavien tahojen kesken, joita muualla maailmassa olisi lähes mahdotonta saada saman pöydän ääreen. Erityisesti työmarkkina-alalla on jo yli sata vuotta sitten alettu siirtyä konfliktien täyttämistä, välillä jopa väkivaltaisista toimintatavoista kohti neuvotteluvetoista toimintaa. Monet pohjoismaalaiset ovat tehneet vapaaehtoistyötä 1900-luvulla molempien työmarkkinaosapuolten leirissä sekä ammattijärjestöissä että työnantajajärjestöissä. Tämä osoittaa, että vapaaehtoistyötä on tehty muuallakin kuin vain valtion piirissä. Se on myös löytänyt tiensä Pohjoismaisen markkinatalousmallin ytimeen.

Vapaaehtoistyön taustalla on pohjoismainen kansanliikkeiden perinne, joka oli monella tavoin demokratisoitumisprosessin ytimessä, kuten pohjoismaisessa valtiorakenteiden kehittämisessä.

Toisen maailmansodan jälkeen vapaaehtoisjärjestöt saivat todellista poliittista vaikutusvaltaa erityisesti paikallistasolla.

6 Ibid., s. 10–11.

Push kerää Ruotsissa nuoria, jotka haluavat nähdä kestävän maailman. Verkosto perustuu kokonaan aatteelliseen sitoutumiseen ja jäsenten osallistumiseen siihen, mikä heitä innostaa samalla kun he innostuvat siitä, mihin osallistuvat.

Kuva: Push Sverige

Vapaaehtoistyön tilanne Pohjoismaissa

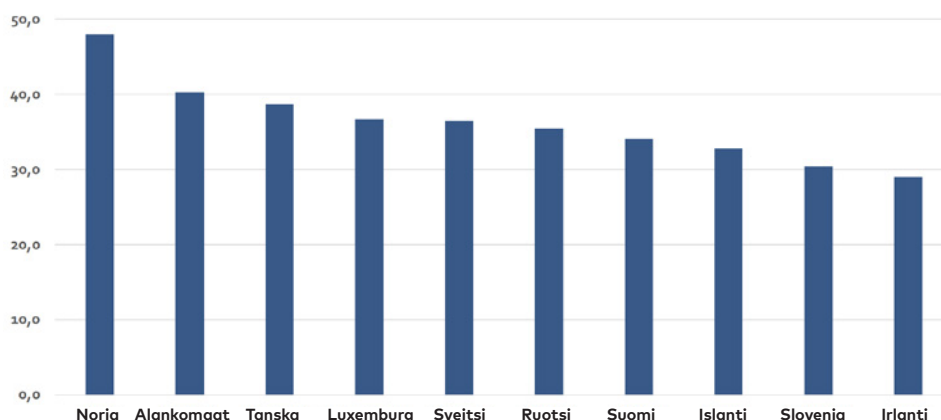
Ei ole aivan yksinkertaista selvittää, kuinka moni tekee vapaaehtoistyötä, kuka sitä tekee ja minkä eteen työtä tehdään. Tavallisin tapa selvittää asiaa on tehdä kysely edustavalle joukolla ihmisiä heidän osallistumisestaan vapaaehtoistyöhön. Usein eri tutkimukset antavat samojen maiden kohdalla toisistaan poikkeavia tuloksia. Aineisto ei myöskään aina ole yksiselitteistä, ja eri tutkimukset voivat osoittaa eri suuntiin. Tämä voidaan selittää sillä, että tämänkaltaisen tutkimuksen tulokset vaihtelevat esitettyjen kysymysten ja niitä ympäröivän kontekstin mukaan. Vapaaehtoistyötä tehdään myös eri tavoin eri maissa.⁷ Vaikka muunnelmia on paljon, arvostetuimmissa tutkimuksissa näkyy sama malli: Pohjoismaissa vapaaehtoistyötä tekevien osuus on Euroopan korkein.

Se näkyy mm. Eurostatin vuonna 2015 tekemässä tutkimuksessa, joka perustui edustavaan otantaan 33 Euroopan maan väestöstä. Eurostat kysyi mm. osallistumisesta järjestäytyneeseen palkattomaan työhön edellisen vuoden aikana.⁸ Viisi Pohjoismaata olivat niiden kahdeksan joukossa, joissa tehtiin eniten vapaaehtoistyötä. Norjassa osuus oli selkeästi suurin (48 prosenttia), kun muissa Pohjoismaissa osuus vaihteli 32 ja 38 prosentin välillä.

Vapaaehtoistyön todelistaa laajuutta on vaikea mitata, mutta tutkimukset osoittavat periaatteessa yksiselitteisesti, että Pohjoismaissa on eniten vapaaehtoisia koko Euroopassa.

7 Fridberg, T. & Folkestad, B., "Methods Appendix: National Population Surveys on Civic Engagement in Denmark, Norway and Sweden", s. 213, *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019); Andersen, R.F. & Dinesen, P.T. (2017), s. 161–173.

8 Joitakin tutkimuksia, kuten Eurostatin tutkimusta, ei tehdä vuosittain, ja siksi ne ovat hieman vanhentuneita. Muutokset eivät kuitenkaan tapahdu niin nopeasti, etteivät tutkimukset olisi käyttökelpoisia. Eurostat, "Formal Voluntary Activities", *EU Income and Living Conditions* (SILC) (2015).

Kaavio 1.
Kymmenen Euroopan maata, joissa tehtiin eniten vapaaehtoistyötä viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Lähde: Eurostat, *Formal Voluntary Activities, EU Income and Living Conditions (SILC) (2015)*.

Tutkimuksissa näkyy usein, että Pohjois- ja Länsi-Euroopan maissa, mukaan lukien Pohjoismaat, on hyvin paljon vapaaehtoistoimintaa, kun taas Etelä- ja Itä-Euroopassa osuus on pienempi.

Toinen eurooppalainen kyselytutkimus, European Social Survey (ESS), vahvistaa yleistä käsitystä. 24 Euroopan maata käsittävä tutkimus osoitti myös, että eniten vapaaehtoisia on Pohjoismaissa (ja Alankomaissa). Suomessa osuus oli 38,1 prosenttia, Islannissa 37,6 prosenttia, Ruotsissa 36 prosenttia ja Norjassa 32,5 prosenttia. (Tanska ei ollut mukana.)

Näiden kahden eurooppalaisten tutkimuksen rajoitteena on, että niissä esitetty kysymys koski vain osallistumista järjestettyyn vapaaehtoistyöhön. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on 1990-luvulta alkaen tehty kansallisia vapaaehtoistyön tutkimuksia, joissa asiaa on tarkasteltu syvemmin.⁹ Ne osoittavat, että Norjassa (61 prosenttia) ja Ruotsissa (53 prosenttia) oli enemmän vapaaehtoisia kuin Tanskassa (35 prosenttia) vuosina 2012–2014.^{10 11} Tanskan jonkin verran matalammat luvut voivat johtua siitä, että kysymyksen ymmärrettiin koskevan säännöllistä vapaaehtoistyötä; siksi todelliset luvut voivat olla korkeammat.¹² Tuoreemmat Ruotsin, Norjan ja Tanskan luvut viittaavat siihen, että

⁹ Tutkijat ovat tehneet tutkimuksensa vuosina 2012 (Tanska), 2014 (Norja) ja 2013 (Ruotsi) ja muuntaneet ne vertailukelpoisiksi, minkä vuoksi viittaamme niihin usein. Koska nämä tutkimukset on tehty jo muutama vuosi sitten, mainitsemme viime aikojen kehitystä kuvataksemme myös tuoreempia kansallisia tutkimuksia, joissa vapaaehtoistyön määritelmä joskus hieman poikkeaa aikaisemmasta. Suomesta ja Islannista emme ole löytäneet yhtä paljon vapaaehtoistyöstä tehtyjä tutkimuksia. Löytämämme tutkimukset eivät ole vertailukelpoisia ruotsalaisten, norjalaisten ja tanskalaisten tutkimusten kanssa. Emme myöskään ole löytäneet tutkimuksia Grönlannin tai Färsaarten tilanteesta.

¹⁰ Qvist, H-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W., "Trends in Volunteering in Scandinavia", *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019).

¹¹ Syy, miksi kansallisten tutkimusten mukaan Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on enemmän vapaaehtoisia kuin eurooppalaisissa tutkimustuloksissa, voi johtua pohjoismaisten tutkimusten sisältämästä suuremmasta kysymysten määrästä. Mitä enemmän kysymyksiä esitetään, sitä todennäköisempää on, että vapaaehtoistyötä tekeviä tavoitetaan enemmän. Siksi kansalliset tutkimukset varmaankin kuvaavat tilannetta eurooppalaisia tutkimuksia todemmukaisemmin. Folkestad B., Fladmoe A., Sivesind K.H. & Eimhjellen I., "Endringer i frivillig innsats – Norge i et skandinavisk perspektiv" (2017), s. 17.

¹² Fridberg, T. & Folkestad, B. (2019), s. 213; ks. myös Boje, T. (2017).

vapaaehtoistyötä tekevien osuus on edelleen suunnilleen samalla tasolla.¹³ Suomen Tilastokeskuksen vuonna 2017 tekemä tutkimus osoitti, että 28 prosenttia väestöstä oli tehnyt kuluneen 12 kuukauden aikana vapaaehtoistyötä.¹⁴ Ålands statistik- och utredningsbyrå teki vuonna 2018 tutkimuksen, joka osoitti hieman yli 40 prosentin tehneen vapaaehtoistyötä.¹⁵

Analyysit viittaavat myös siihen, että vapaaehtoistyötä eivät aina tee samat ihmiset, vaan pikemminkin tiheään vaihtuva vapaaehtoisten joukko, mikä kertoo hyvin monen tekevän vapaaehtoistyötä jossakin elämänsä vaiheessa.¹⁶

Tutkimusten mukaan vapaaehtoistyötä vuosittain tekevien osuus on vakaa ja se on jopa kasvanut – erityisesti Tanskassa 1990-luvulta lähtien. Tämä on vastoin muutamia usein esitettyjä oletuksia, kuten esimerkiksi, että hyvinvointivaltion rakentaminen ja yleinen yksilökeskeisyyden lisääntyminen yhteiskunnassa johtaisivat vapaaehtoistyön vähenemiseen.¹⁷ Vapaaehtoistyö ei ole Pohjoismaisissa pelkästään lisääntynyt, se on myös eurooppalaisittain huipputasolla.

Vapaaehtoistyö näyttää Pohjoismaissa lisääntyneen 1990-luvulta ja on eurooppalaisittain huipputasolla.

13 Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, D., "Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge 1998–2017" (2018), s. 11; Ersta Sköndal Bräcke högskolas befolkningsundersökning 2019 (tulossa); Rambøll, "Frivillighetsundersøkelsen 2017"; Center for Frivilligt Socialt Arbejde, "Tal om frivillighed i Danmark – Frivilligrapport 2016–2018" (2018), s. 24.

14 Suomen Tilastokeskus "Miehet ja naiset tekivät yhtä paljon vapaaehtoistyötä" (2018).

15 Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB), "Tillitsstudie för Åland 2018" (2018), s. 43.

16 Qvist, H-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W. (2019), s. 77; ks. myös Boje, T. (2017), s. 302. Kuten myös Boje osoittaa, yksi kolmasosa Tanskan väestöstä ei ole koskaan osallistunut vapaaehtoistyöhön.

17 Qvist, H-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W. (2019), s. 77.

Reykjavik Pride on järjestetty suuren vapaaehtoisten joukon avulla vuosittain vuodesta 1999 alkaen, mutta sen historia ulottuu vuoteen 1993.

Kuva: Square Lab, Unsplash

Ajankäyttö

Tähän mennessä olemme tarkastelleet sitä, kuinka moni on tehnyt vapaaehtoistyötä vähintään kerran kuluneen vuoden aikana (kyselyn ajankohtana). Näin saadaan tietoa vapaaehtoisten määrästä Pohjoismaissa muihin maihin verrattuna mutta ei vastausta todellisen vapaaehtoistyön määrään. Sitä varten vapaaehtoistyöhön käytettyjä tunteja on tarkasteltava lähemmin.

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa tehty vapaaehtoistyötä koskevat tutkimukset osoittavat, että maiden väliset erot olivat 1900-luvun alussa merkittävät. Tanskassa käytettiin keskimäärin vähän alle 16 tuntia viikossa vapaaehtoistyöhön. Ruotsissa tuntimäärä oli vähän alle 12 ja Norja sijoittui jonnekin näiden välille. Vastaavat luvut olivat 2010-luvun alussa noin 14 tuntia kaikissa kolmessa maassa. Erot olivat siis tasoittuneet.¹⁸ Uudemmat norjalaiset (2017) ja tanskalaiset (2017) tutkimukset osoittavat tuntimäärien vähentyneen jonkin verran viime vuosina.¹⁹

Vapaaehtoistyötä koskevien tutkimustulosten mukaan vapaaehtoiset voidaan jakaa lyhytaikaisesti osallistujiin ja vapaaehtoisten ydinjoukkoon. Ydinjoukon muodostavat yli 10 tuntia kuukaudessa työhön osallistuvat, kun taas lyhytaikaisesti vapaaehtoistyötä tekevät osallistuvat alle tämän tuntimäärän. Tanskassa ydinjoukon osuus koko väestöstä oli 11 prosenttia, Norjassa 19 prosenttia ja Ruotsissa 24 prosenttia (2012–2014). Ruotsissa siis neljäsosa väestöstä osallistui vapaaehtoistyöhön yli 10 tuntia kuukaudessa.²⁰ "Tulisielujen" merkitystä kuvaa Norjan tilanne: siellä vähän alle 20 prosenttia vapaaehtoisista tekee noin 70 prosenttia kaikesta vapaaehtoistyöstä.²¹

Vapaaehtoiset voidaan jakaa lyhytaikaisesti osallistujiin ja vapaaehtoisten ydinjoukkoon. Viimeksi mainittu ryhmä vastaa suuresta osasta kaikkea vapaaehtoistyötä.

18 Ibid., s. 78.

19 Fladmoe, A., Sivesind K.H. & Arnesen D., (2018), s. 19; Rambøll (2017), s. 14.

20 Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I. (2017), s. 50.

21 [Stortingsmelding 10 \(2018–2019\), "Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig. Den statlege frivilligheitspolitikken", s. 24.](#)

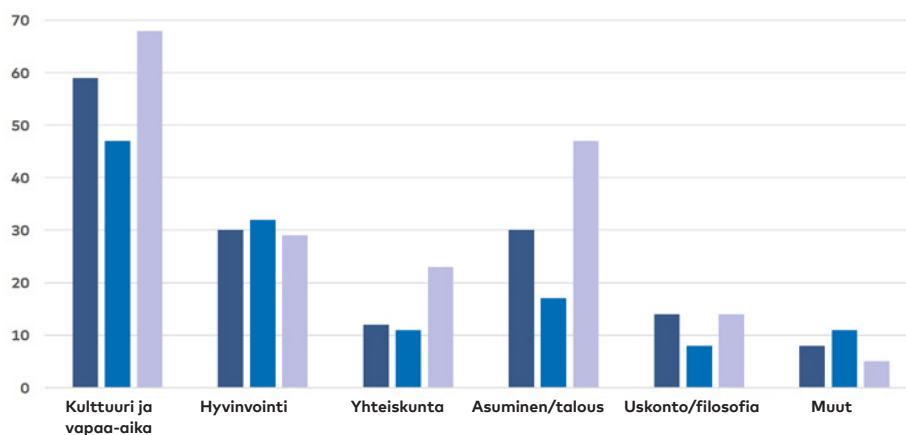

Pohjoismaissa järjestetään paljon erilaisia festivaaleja. Opiskelijoiden laskiaisrieha Tähtitorninmäellä on yksi vuoden suurimmista opiskelijatapahtumista. Ohjelmassa on pulkkamäki, kilpailuja, musiikkia, grillausta ja juhlia.

Kuva: Ethan Hu, Unsplash

Vapaaehtoistyö aloittain

Vapaaehtoistyötä tehdään laajasti eri aloilla. Monet erityyppiset organisaatiot järjestävät monenlaista toimintaa. Jotkut niistä ovat suuria avustusjärjestöjä, kuten Punainen Risti, toiset taas ovat paikallisia urheiluyhdistyksiä, kuoroja ja amatööriteattereita. Eri vapaaehtoistyöjärjestöt on syytä erotella toisistaan, jotta saadaan tarkempi kuva niissä tehtävästä työstä. Kaavio 2 kuvaa vapaaehtoistyön jakautumista aloittain. Jako perustuu Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa tehtyihin tutkimuksiin (Suomi ja Islanti eivät ole mukana, koska niistä ei ole saatavilla vertailukelpoista tietoa).

Kaaviosta:

Koska haastateltavat saivat antaa tietoa eri aloilla toimivista järjestöistä, summa ei joka maan kohdalla ole 100 prosenttia.

Kaavio 2. Vapaaehtoistyö aloittain

Lähde:

Per Selle, Kristin Strømsnes, Lars Svedberg, Bjarne Ibsen och Lars Skov Henriksen, "The Scandinavian Organizational Landscape: Extensive and different", Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden (2019).

- Ruotsi (2014)
- Tanska (2012)
- Norja (2014)

Kaavio kuvaa alan tutkimuksessa hyvin tunnettua ilmiötä: Eniten vapaaehtoisia on "kulttuurin ja vapaa-ajan" sektorilla, jota dominoi urheilu. Kaavion luvut ovat vuosilta 2012–2014, mutta uudemmat tutkimukset Ruotsista (2019), Norjasta (2017) ja Tanskasta (2017) osoittavat, että suuria muutoksia ei ole sen jälkeen tapahtunut.²² Sama malli näkyy koko Pohjolassa, myös Islannissa ja Suomessa.²³ Suuri osa vapaaehtoistyöstä on niin kutsuttua vanhempien vapaaehtoistoimintaa, eli vanhemmat toimivat esimerkiksi lastensa jalkapallojoukkueen valmentajina.²⁴

Pohjoismaissa hyvin monet vapaaehtoiset toimivat kulttuuri- ja vapaa-ajan järjestöissä, mikä poikkeaa muista maista, joissa vapaaehtoistyötä tehdään paljon terveydenhuolto- ja sosiaalisektorin palveluissa. (Kuten aikaisemmin on mainittu, pohjoismainen vapaaehtoistyö ei ole perustunut altruismiin, jossa apua ja tukea tarjotaan sitä tarvitseville ryhmille, sen sijaan toiminta on täällä ollut lähinnä vapaa-ajantoimintaa.) Vapaaehtoistyö viimeksi mainituilla aloilla ei ole ollut erityisen kehittyntä Pohjoismaissa.²⁵ Kehityksen suunta kuitenkin osoittaa, että hyvinvointialalla tehtävä vapaaehtoistyö on jonkin verran lisääntynyt Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa viime vuosina. Tämä saattaa johtua asian saamasta poliittisesta huomiosta sekä siitä, että vapaaehtoisjärjestöjen ja kuntien välisen yhteistyön merkitys on kasvanut. Vapaaehtoiset voivat toimia pakolaisten kummeina, vierailla laitoksissa olevien luona tai avustaa läksyen teossa. Hyvinvointialan järjestöt ovat myös luoneet hyvät olosuhteet vapaaehtoistyön tekemiselle oman työn ohella, ja ne rekrytoivat yhä enemmän vapaaehtoisia järjestöjen ulkopuolelta.²⁶

Hyvinvointialalla tehtävä vapaaehtoistyö poikkeaa huomattavasti urheilu- ja kulttuurialan työstä. Hyvinvointialan vapaaehtoistyö voidaan nähdä valtaosin ulospäin suuntautuvana ja sen tarkoituksena on auttaa apua tarvitsevia ihmisiä, kun taas urheilu- ja kulttuuriliikkeessä vaikuttimet suuntautuvat enimmäkseen järjestön sisälle, jolloin työpanos hyödyttää lähinnä jäseniä tai osallistujia.²⁷

Eniten vapaaehtoisia on kulttuurin ja vapaa-ajan sektorilla, jota urheilu dominoi. Suuri osa vapaaehtoistyöstä on niin kutsuttua vanhempien vapaaehtoistoimintaa, eli vanhemmat toimivat esimerkiksi lastensa urheilu järjestöissä. Tämä erottaa pohjoismaisen ja muiden maiden vapaaehtoistyön toisistaan jossain määrin.

Hyvinvointisektorilla vapaaehtoistyön määrä on jonkin verran lisääntynyt viime vuosina.

22 Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, A., s. 15; Ersta Sköndal Bräcke högskolas befolkningsundersökning 2019 (tulossa), Rambøll (2017), s. 20.

23 Hanifia, R., "Voluntary work, informal help and trust: Changes in Finland", s. 38, *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 72 (2013), s. 32–46; Hrafnadóttir, S., Jónsdóttir, G.A. & Kristmundsson, Ó.H., "Þátttaka í sjálfboðastarfi á Íslandi", *Icelandic Review of Politics and Administration* (2015), Vol 10, Issue 2, s. 425–442.

24 Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I. (2017), s. 57; Hanifia, R. (2013), s. 38.

25 Henriksen, L.S., Strømsnes, K. & Svedberg, L., "Comparative and Theoretical Lessons from the Scandinavian Case", s. 200, *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019).

26 Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I. (2017), s. 72.

27 Qvist, H-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W. (2019), s. 91.

Monet kulttuuripahtumat ja erityisesti festivaalit toteutetaan Ruotsissa ja koko Pohjois- ja Keski-Euroopassa vapaaehtoisvoimin, esimerkiksi Gagnefin musiikkifestivaali.

Kuva: Jens Johnsson, Unsplash

Keitä vapaaehtoiset ovat?

Pohjoismaissa on 35–50-vuotiaiden ikäryhmässä pitkään ollut eniten vapaaehtoisia.²⁸ Tätä selittää osaltaan se, että tässä ikäluokassa monilla on lapsia ja heidän työpanostaan voidaan pitää "vanhempien vapaaehtoistyönä".²⁹

Tilanne on muuttunut 2010-luvulla, koska Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa näkyy ikäryhmien välisen jakauman tasaantuminen.³⁰ Ruotsissa oli todellakin hieman enemmän nuoria vapaaehtoisia vuonna 2014 (mikä mahtuu virhemarginaaliin). Tuoreiden tanskalaisten tutkimustulosten mukaan ikäryhmien välillä vallitsee melko hyvä tasapaino, mikä viittaa suuntauksen jatkumiseen.³¹ (Samalla pari uutta norjalaista ja tanskalaista tutkimusta osoittavat, että keski-ikäiset kaikista huolimatta edustavat suurta osuutta.³²)

Pohjoismaissa on pitkään oletettu, että miehiä on vapaaehtoisten joukossa enemmän kuin naisia. Tämä koskee erityisesti urheilutoimintaa, jonka osuus Pohjoismaiden vapaaehtoissektorista on suuri. Naiset puolestaan ovat olleet aktiivisia hyväntekeväisyysjärjestöissä.³³ Ikäjakauma on kuitenkin tasoittumassa, ainakin Suomessa, Norjassa ja Tanskassa. Näissä maissa tehdyt uudet tutkimukset osoittavat, että kuluneen vuoden aikana vapaaehtoistyötä

28 Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I. (2017), s. 51; Hanifia, R. (2013), s. 38. Omat analyysimme Eurostatin EU-SILC-tutkimuksesta antavat saman tuloksen tilanteesta kaikissa Pohjoismaissa.

29 Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I. (2017), s. 57.

30 Ibid., s. 51; Statistikcentralen i Finland (2018).

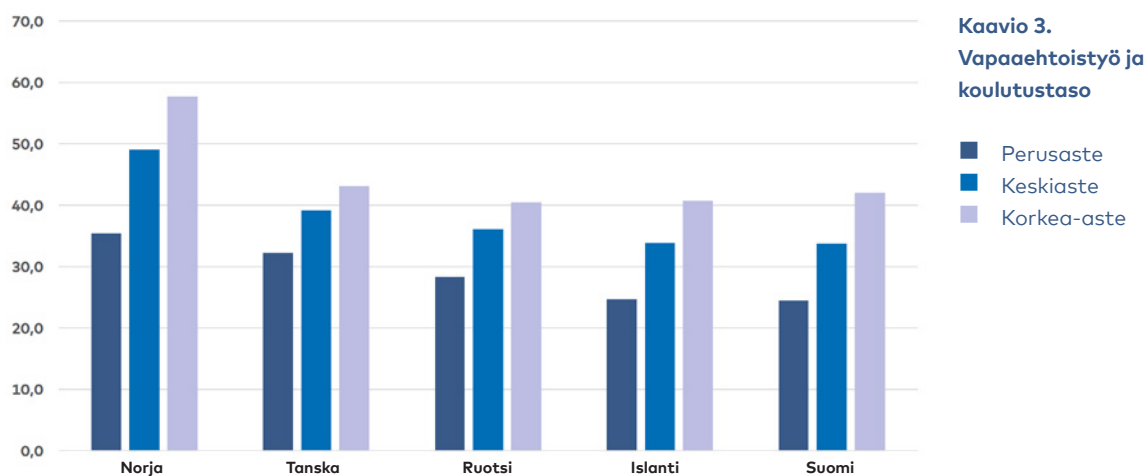
31 Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2018), s. 25; Henriksen, L.S. & Levinsen, K., "Forandringer i foreningsmedlemsskab og frivilligt arbejde", s. 230, *Usikker modernitet – Danskerne værdier fra 1981 til 2017* (2019).

32 Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, D. (2018); Rambøll (2017), s. 7.

33 Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I., (2017), s. 52–62; Hanifi, R., (2013), s. 32–46. Islannissa tehty tutkimus osoittaa kuitenkin, että sukupuolten väliset erot ovat saattaneet olla siellä pienemmät kuin muualla Pohjois-Euroopassa 2010-luvun alussa, ks. Hrafnadóttir, S., Jónsdóttir, G.A. & Kristmundsson, Ó.H. (2015), s. 425–442.

tehneiden naisten ja miesten osuus on yhtä suuri.³⁴ Viimeisin tutkimus Ruotsista viittaa siihen, että sukupuolijako on edelleen voimassa.³⁵ Myös Ahvenanmaalla miehiä on vapaaehtoistyössä naisia enemmän.³⁶ Norjalainen tutkimus kertoo, että vapaaehtoistyöhön käytetyssä ajassa näkyy edelleen eroja sukupuolten välillä, koska miehet käyttävät siihen naisia enemmän aikaa.³⁷

Tutkimus on myös osoittanut, että vapaaehtoistyötä tekevät usein ihmiset, joilla on paljon resursseja ja merkittävä asema. Monissa tutkimuksissa näkyy, että erityisesti korkeasti koulutetut osallistuvat muita enemmän vapaaehtoistyöhön Pohjoismaissa.³⁸ Sama kaava näkyy vuoden 2015 EU-SILCI-tutkimuksessa, jonka tulokset osoittavat korkeasti koulutettujen tekevän Pohjoismaissa eniten vapaaehtoistyötä.

Kaaviosta näkyy edellisvuoden aikana vapaaehtoistyötä tehneiden osuus kolmen koulutustason mukaan: perusaste, keskiaste ja korkea-aste.³⁹

Sen lisäksi, että korkeasti koulutetut tekevät paljon vapaaehtoistyötä, koulutus on myös tärkein syy siihen, miksi vapaaehtoisina toimivien osuus on noussut 90-luvulta lähtien Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Korkea-asteen koulutuksen suhteellisen osuuden lisääntyminen väestössä on myös taustalla vaikuttava syy vapaaehtoistyön yleistymiseen.⁴⁰

34 Suomen Tilastokeskus (2018); Rambøll (2017); Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, D. (2018); Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2018).

35 Ersta Sköndal Bräcke högskolas befolkningsundersökning 2019 (tulossa).

36 Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) (2018), s. 45.

37 Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, D. (2018), s. 35.

38 Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I., (2017), s. 54/69; Hanifia, R. (2013), s. 38; Hrafnadóttir, S., Jónsdóttir, G.A. & Kristmundsson, Ó.H. (2015), s. 425–442. Tarkemman kuvan saamiseksi ks. myös Boje, T. (2017), s. 283.

39 Kategorioiden taustalla on ISCED11: Less than primary, primary and lower secondary education (levels 0–2), Upper secondary and post-secondary non-tertiary education (levels 3 and 4), Tertiary education (levels 5–8)

40 Qvist, H-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W. (2019), s. 90.

Vaikka vapaaehtoisista suuri osa on edelleen korkeasti koulutettuja, näyttää siltä, että koulutustason korreloi vähemmän vapaaehtoistyön tekemisen (tai tekemättä jättämisen) kanssa.⁴¹ Koulutustason merkityksen tasaantumista on selitetty yleisellä hyvinvoinnin lisääntymisellä ja paremmilla kouluttautumismahdollisuuksilla, minkä vuoksi vapaaehtoistyötä tehdään myös huonommista sosioekonomisista lähtökohdista. Kehitys voi myös kertoa siitä, että yhä useammat organisaatiot kääntyvät sosioekonomisesti huonommassa asemassa oleviin ryhmien puoleen, mikä lisää näiden ryhmien osallistumismahdollisuuksia.⁴² On myös mahdollista, että organisaatiot eivät enää tarvitse yhtä paljon korkeasti koulutettuja vapaaehtoisia, koska heitä on määrällisesti enemmän.⁴³

Kokonaisuutena on kuitenkin kiistatonta, että pohjoismaisen vapaaehtoistyön piirissä toimii paljon vapaaehtoisia laajoista kansankerroksista.

Korkeasti koulutetut 35–50-vuotiaat miehet ovat olleet ylliedustettuina vapaaehtoistyössä. Jotkut tutkimukset osoittavat erojen tasaantuvan, mutta tulokset eivät ole yksiselitteisiä. Vapaaehtoistyöllä on kuitenkin hyvin laaja tuki Pohjoismaissa, ja sitä tekee hyvin suuri osa väestöstä.

41 Ibid., s. 70.; Henriksen, L.S. & Levinsen, K. (2019), s. 240.

42 Henriksen, L.S. & Levinsen, K. (2019), s. 241.

43 Qvist, H-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W. (2019), s. 71.

Partiotoiminta kokoaa paljon nuoria kaikkialla Pohjoismaissa. Toimintaa vetävät monet siihen sitoutuneet tulisielut.

Kuva: Scanpix.dk

Vapaaehtoistyön taloudellinen arvo

Ruotsissa vapaaehtoistyön arvoksi arvioitiin 131 miljardia Ruotsin kruunua vuonna 2014. Se vastaa 3,3 prosenttia BKT:stä.⁴⁴ Norjassa vastaava arvo oli 75 miljardia Norjan kruunua vuonna 2017.⁴⁵ Tanskassa palkattoman vapaaehtoistyön on laskettu vastaavan 2,7 prosenttia BKT:stä (2013).⁴⁶ Sektorin todellista taloudellista arvoa kuvaa se, että vapaaehtoistyön osuus on Ruotsissa arvioitu hieman suuremmaksi kuin vähittäiskaupan, joka oli 3,27 prosenttia BKT:stä. Koska muissa Pohjoismaissa vapaaehtoisia on suurin piirtein yhtä paljon, tilanne lienee niissä samanlainen. Palkattoman työn taloudellinen arvo on huomattava ja se tuo merkittävästi lisäarvoa pohjoismaisiin yhteiskuntiin.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että Kanadassa vapaaehtoistyön arvo oli 1,7 prosenttia BKT:stä ja Isossa-Britanniassa 1,5 prosenttia. Monet eri tutkimukset osoittavat arvon olevan 2–5 prosenttia USA:ssa ja 7–8 prosenttia Australiassa.⁴⁷ Yhdysvaltojen ja Australian näinkin korkeiden lukujen taustalla on luultavasti se, että vapaaehtoistyö kattaa suuremman osan hyvinvointisektorista kuin Pohjoismaissa.

Vapaaehtoistyö luo Pohjoismaissa huomattavaa taloudellista arvoa. Laskelmat osoittavat arvon vastaavan kokonaisuudessaan noin kolmea prosenttia BKT:stä.

⁴⁴ Statistiska centralbyrån i Sverige, "Svenskarna arbetar ideellt för 131 miljarder" (2018).

⁴⁵ Nickelsen, E., "Frivillige utførte 142 000 årsverk" (2019).

⁴⁶ Boje, T. (2017), luku 4.

⁴⁷ Segnestam Larsson, O. & Wagndal, M., "Det frivilliga arbetet i Sverige som del av BNP" (2018).

Norjan Punainen risti pysyttää telttoja koronakriisin aikaan.

Kuva: Scanpix.dk

Rakennemuutokset

Vielä toistaiseksi on nähtävissä, että vapaaehtoistyö on pysynyt Pohjoismaissa suhteellisen vakaana ja korkealla tasolla. Pinnan alla on kuitenkin tapahtumassa muutoksia. Järjestöjen ja vapaaehtoisten välinen suhde on muuttumassa. Monet perinteiset kansanliikkeiden organisaatiot ovat 1960-luvulta lähtien menettäneet asemiaan suhteessa muihin järjestöihin, erityisesti urheilu- ja kulttuurialalla. Näkyvissä on kuitenkin myös – erityisesti viime aikoina – jäsenmäärän kasvu aatteellisissa järjestöissä, jotka toimivat ympäristöön, eläintensuojeluun, ihmisoikeuksiin, kansainväliseen kehitykseen jne. liittyvien asioiden parissa. Perinteisten kansanliikkeiden ja uuden ajan järjestöjen toiminnassa on paljon eroja. Uusien järjestöjen fokus on usein kapeampi. Toinen ero on, että näiden järjestöjen jäsenyys on usein passiivista, jolloin osallistuminen tarkoittaa jäsenmaksun maksamista. Uusien järjestöjen rakenne on ylipäänsä usein löyhempi kuin perinteisten organisaatioiden. Lisäksi uudet järjestöt ovat luonteeltaan usein epävirallisia ja ne haluavat järjestäytyä ainoastaan paikallistasolla. Samaan aikaan perinteiset järjestöt ovat muuttaneet muotoaan ja nykyisin niitä usein johtaa ammattimainen sihteeristö, jonka palkkalistoilla on virkamiehiä sen sijaan, että johtaminen perustuisi jäsenten palkattomaan työhön. Vapaaehtoisten rekrytointi hallitustehtäviin on myös vaikeutunut.⁴⁸

Vapaaehtoistyö on eräiltä osin muuttumassa. Viime aikoina on havaittu jäsenmäärän kasvua järjestöissä, joiden fokus on kapeampi kuin kansanliikkeiden organisaatioissa. Jäsenyys on usein myös passiivista ja järjestöt ovat usein muodoltaan löyhempiä. Järjestäytyminen tapahtuu usein vain paikallisesti. Perinteisiä järjestöjä puolestaan johtaa nykyisin usein ammattimainen sihteeristö.

48 Tätä kehitystä on käsitelty useissa eri yhteyksissä ja tarkasteltu vaihtelevista näkökulmista. Ks. Henriksen, L.S. ym. (2019); Andersen, R.F. & Dinesen, P.T., "Social Capital in the Scandinavian countries", Nedergaard, P. & Wivel, A. (toim.), Routledge Handbook on Scandinavian Politics (2017); Boje, T., Civilsamfund, medborgerskab og deltagelse, (2017); Brandsen, T. ym., "The state and the reconstruction of civil society", International Review of Administrative Services 2017 Vol 88 (4); Ekström, M. & Svenningsen, M., "Young people's experiences of political membership: from political parties to Facebook groups", Information, Communication & Society, 22:2 (2017); Guldbrandsen, T. & Ødegård, G., Frivillige organisasjoner i en ny tid – Utfordringer og endringsprosesser (2011); Papakostas, A., "De medlemsløse organisationernas tidevarv", Wijkström, F. (toim.), Civilsamhället i samhällskontraktet (2012); Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, Norsk frivillighet. Utviklingstrender og samfunnseffekter (2017); Turunen, J. & Weinryb, N., "Organizing service delivery on social media platforms? Loosely organized networks, co-optation, and the welfare state", Public Management Review (2019).

Järjestöihin kuuluvan väestön osuus on vähentynyt sekä Ruotsissa että Norjassa (ei Tanskassa), eikä vapaaehtoisilla ole enää jäsenyyttä yhtä monissa järjestöissä kuin aiemmin. Täytyy kuitenkin korostaa, että monet ovat edelleenkin vähintään yhden järjestön jäseniä, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa heitä on 80–90 prosenttia väestöstä.⁴⁹

Vapaaehtoistyön ja järjestöjäsenyyden välisen sidoksen löytyminen havaitaan myös Norjassa ja Tanskassa sellaisten vapaaehtoisten määrän vähenemisenä, joilla on vähintään yhden heitä työllistävän vapaaehtoisjärjestön jäsenyys. Norjassa jäsenten osuus oli 88 prosenttia vuonna 1998, mistä se oli laskenut 77 prosenttiin vuonna 2014. Tanskassa puolestaan jäsenmäärä oli 79 prosenttia vuonna 2004, mistä se oli pudonnut 70 prosenttiin vuonna 2012 ja siitä edelleen 57 prosenttiin vuonna 2017. Ruotsissa samanlaista pudotusta ei ole tapahtunut. Siellä jäsenyys liittyy edelleen vankasti vapaaehtoistyöhön.

Norjassa näkyy myös, että vapaaehtoiset työskentelevät järjestöille lyhyehköjä aikoja ja että vapaaehtoisten vaihtuvuus on suurta samalla kun sidos järjestöihin heikkenee. Vapaaehtoiset myös jakavat aikansa aikaisempaa useamman järjestön kesken.⁵⁰

Tutkimukset osoittavat, että järjestön jäsenyys korreloi parhaiten vapaaehtoistyöhön käytettävän ajan kanssa. Organisaation jäsenet käyttävät enemmän aikaa vapaaehtoistyöhön ja ovat sitoutuneempia järjestöön pitkällä aikavälillä.⁵¹ Tanskassa on nähtävissä järjestöjen jäsenmäärän vähenemisen ja vapaaehtoistyöhön käytettävän ajan välinen yhteys: kun entistä harvemmat ovat yhdistyksen jäseniä, myös heidän vapaaehtoistyöhön käyttämänsä aika vähenee.⁵²

Jäsenmäärän lasku ja vapaaehtoisen järjestöjäsenyyden väheneminen osoittavat, että vapaaehtoistyöllä on heikompi sidos järjestöelämään. Samaan aikaan Pohjoismaissa on edelleen poikkeuksellisen suuri osa väestöstä jonkin järjestön jäsen.

Näkyy viitteitä siitä, että vapaaehtoistyöllä on heikompi sidos järjestöelämään.

49 Selle, P., Strømsnes, K. & Svedberg, L., "The Scandinavian Organizational Landscape: Extensive and Different", *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019), s. 54.

50 Ibid., s. 54. Ks. myös Rambøll (2017).

51 Qvist, H-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W. (2019), s. 91.

52 Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2018), s. 9.

Kirkon järjestöt kaikkialla Pohjoismaissa harjoittavat laajaa keräystoimintaa humanitaariseen työhön ja saavat usein suoraan tukea nuorisojärjestöiltä.

Kuva: Morten Østergaard

Päätelmät

Kuten olemme todenneet, vapaaehtoistyöllä on Pohjoismaissa pitkät perinteet ja sillä on ollut tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä. Tästä näkökulmasta katsoen raportin viesti on positiivinen ja kertoo vapaaehtoistyön aseman olevan edelleen vahva. Pohjoismaat ovat eurooppalaisittain kärjessä mitä tulee vapaaehtoistyöhön osallistuvan väestönosan määrään. Joissakin maissa ja tutkimuksissa osallistumisaste on 50–60 prosentin välillä. Vapaaehtoistyötä tekeviä tarkasteltaessa on havaittavissa, että vapaaehtoisten iän, koulutuksen ja sukupuolten väliset erot ovat tasaantumassa, joskaan eivät kokonaan.

Näin ollen voidaan väittää, että Pohjoismaissa ei pelkästään ole poikkeuksellisen paljon vapaaehtoisia, vaan että vapaaehtoistyöhön osallistuu lisäksi laajasti myös suuri osa yhteiskunnasta. Vapaaehtoistyö luo myös merkittävää lisäarvoa. Talous on yksi asiaan liittyvä näkökulma, sillä työtä voidaan pitää taloudellisesti merkittävänä. Todennäköisesti vapaaehtoistyön merkitys on Pohjoismaissa ollut vielä suurempi siinä mielessä, että se on luonut yhteiskunnallista luottamusta ja yhteenkuuluvuutta.

Vapaaehtoistyössä on näkyvissä myös suuntauksia, jotka viittaavat pinnan alla oleviin muutoksiin. Vapaaehtoistyön ja järjestöjäsenyyden välinen sidoks on löyhtynyt, koska aikaisempaa harvempi vapaaehtoinen on järjestönsä jäsen. Tutkimusten mukaan näyttää myös siltä, että järjestöjäsenyyden väheneminen vähentää vapaaehtoistyöhön käytettyä aikaa – velvollisuudentunne ei yksinkertaisesti ole sama kuin aikaisemmin. Vapaaehtoistyö on spontaanimpaa ja sille on tyypillistä keskittyminen vain tiettyihin asioihin. Vapaaehtoistyötä tehdään usein vapaammissa järjestöpuiteissa kuin perinteisissä organisaatioissa, joiden taustalla on usein kansanliike.

Jäsenyys on myös muuttumassa passiivisemmaksi perinteiseen aktiiviseen jäsenyyteen verrattuna. Näkyy myös elitismin lisääntymistä, kun monien

Vapaaehtoistyö on Pohjoismaissa edelleen vankalla pohjalla. Pohjoismaiden väestöstä merkittävä osa tekee vapaaehtoistyötä. Se luo merkittävää taloudellista lisäarvoa ja tukee yhteiskunnallista luottamusta ja yhteenkuuluvuutta.

Vapaaehtoistyö näyttää olevan muuttumassa. Vapaaehtoistyö on aikaisempaa spontaanimpaa ja siinä keskitytään tyypillisesti vain tiettyihin asioihin. Usein työtä tehdään aikaisempaa vapaamuotoisemmin. Jäsenyydestä on myös tullut passiivisempaa.

järjestöjen toiminta ammattimaistuu ja sidos paikallisyhteisöön heikkenee.⁵³ (Näkyvissä on myös vastakkainen kehitys.)

Toisaalta nyt on kyse pohjoismaisen vapaaehtoistyön vakaudesta. Toisaalta vaikuttaa siltä, että pinnaltaan vakaan tilanteen alla on merkkejä rakenteellisesta muutoksesta. Muutokset tuntuvat lisäksi olleen käynnissä jo pitemmän aikaa. Eräs tutkija on kuvannut tilannetta todeten, että jos kansanliikkeen jäsenyys oli itsestään selvä tapa järjestää yksilön ja järjestön väliset suhteet 1900-luvun kansalaisyhteiskunnassa, "nyt uusvanha rakenne 'vapaaehtoiset' tuntuu saavan yhä enemmän suosiota".⁵⁴

Kehitys johtaa todennäköisesti siihen, että vapaaehtoistyön muodot muuttuvat edelleen. Kehitys on pohjimmiltaan luonnollista ja kertoo järjestöjen toimintaympäristönä olevan yhteiskunnan muuttuneen mm. demografisesti, sosioekonomisesti ja kulttuurisesti. Kun vapaaehtoistyö muuttaa muotoaan, se kertoo järjestöelämän sopeutumiskyvystä ja elinvoimaista sekä siitä, että kansalaiset ovat innovatiivisia, kun on löydettävä uusia tapoja kantaa yhteiskunnallista vastuuta ja vaikuttaa yhteiskunnan muotoutumiseen. Nykyinen järjestöjen suuri määrä antaa kansalaisille paremmat mahdollisuudet löytää itselle soveltuva vapaaehtoistyön tapa ja kohde, mikä helpottaa osallistumista, sillä nykyään on aikaisempaa useampia tapoja kanavoida oma osallistuminen.

Lopuksi voidaan kuitenkin todeta, että kehitykseen liittyy myös muutamia haasteita. Yksi tärkeä haaste liittyy perinteisten järjestöjen tehtävään luoda luottamusta ihmisten välille. Vapaaehtoisen järjestötoiminnan kautta yhteiskuntaan syntyi eräänlainen koossa pitävä voima luottamusta ja kunnioitusta koskevina vahvoine sosiaalisine normeineen, mikä on ollut omiaan tukemaan ja helpottamaan yhteistyötä. Uudentyyppiset vapaaehtoisjärjestöt sekä perinteisten järjestöjen muuttuminen saattavat heikentää kansalaisyhteiskunnan roolia yhteiskunnallisen luottamuksen luojana.

Toinen haaste koskee kansalaisyhteiskunnan järjestöjä, jotka ovat toimineet pohjoismaisessa demokratiamallissa siltana tavallisen paikallisyhdistysaktiivin ja maan korkeimman poliittisen johdon välillä. Kansalaisten vapaaehtoistyöhön kanavoituva sitoutuminen on tarjonnut politiikalle tukensa yleisten vaalien välisinä melko pitkinä ajanjaksoina. Aikaisemmat yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavat – erityisesti muuten syrjäytyneiden ryhmien kohdalla – ovat vaarantumassa aiemmin kuvattujen rakenteellisten muutosten seurauksena.

Laajemmasta näkökulmasta katsoen malli on auttanut käsittelemään sitä, mitä voidaan pitää demokratian keskeisimpänä ongelmana: kuinka voidaan konflikteista huolimatta vaalia yhteenkuuluvuutta ja löytää tasapaino yhteistyön ja vastakkainasettelun välille. Kansalaisyhteiskunnalla on tässä ollut avainasema. Kuvattu kehitys lisää vaaraa siitä, että kansalaiset vain seuraavat passiivisesti politiikkaa osallistumatta siihen aktiivisesti.

Sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden aivan uudenlaiseen vuorovaikutukseen tavallisten kansalaisten ja päätöksentekijöiden välillä. Voidaan myös ajatella

Järjestöjen jäsenyyden merkitys vähenee. Sen sijaan vapaaehtoisuus vaikuttaa olevan uusvanha tapa käsitellä yksilön ja organisaatioiden välistä suhdetta.

Laajeneminen luo uusia malleja kansalaisten osallistumisen kanavoinnille.

Ihmisten mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskuntakehitykseen ovat vaarassa heiketä muutosten myötä. Sama koskee poliitikkojen mahdollisuuksia saada laajaa tukea poliittisille uudistuksille.

53 Lundin yliopiston sosiaalialan korkeakoulussa (Socialhögskolan i Lund) on käynnistetty tutkimushanke kansalaisyhteiskuntien eliiteistä Euroopassa.

54 Wijkström, F., "Filantroper, frivilliga och sociala entreprenörer. Nya civilsamhälles-medborgare i ett omförhandlat samhällskontrakt", käsikirjoitus tekeillä (2015).

olevan muita innovatiivisia tapoja käydä säännöllistä keskustelua poliitikkojen ja kansalaisten välillä. (Esimerkiksi Ranskan presidentti Macron on pyrkinyt luomaan foorumin kaikkialla maassa käytäville kansalaiskeskusteluille.) Vaikka esimerkiksi sosiaalinen media tuo kansan valitsemien edustajien ja äänestäjien välille lisää kanavia, raportissa kuvattu kehitys merkitsee yleensä edustuksellisuuden vähenemistä ja poikkeavien mielipiteiden puutteellista ymmärtämistä. Tehdään yksipuolisia yksinkertaistuksia pohtimatta eri katsantokantoja ja tekemättä kompromisseja, joita kollektiivinen toiminta pakostakin edellyttää.

Siksi on syytä katsoa rakenteellisia muutoksia, erityisesti ohjausta. Muita keinoja on pitää kynnys matalana uusille organisaatioille, jotka tarvitsevat esimerkiksi tukijärjestelmiä tai haluavat tarjota toisentyypistä tukea. Voidaan myös tarkastella järjestöjä koskevaa säännöstöä ja yksinkertaistaa sitä mahdollisuuksien mukaan. Kunnatkin voivat helpottaa kansalaisjärjestöjen toimintaa perustamalla niille kunnanhallintoon yhden palvelupisteen. On tärkeää löytää uusia tapoja järjestää kohtaamisia kansalaisyhteiskunnan ja päätöksentekijöiden tai muiden poliittisen vallan edustajien kesken.

Tärkeintä kuitenkin on saattaa poliitikkojen tietoon kehitys, jota tässä raportissa kuvataan. Raportin alussa viitattiin yhteiskunnallisen luottamuksen perustavanlaatuisen rooliin pohjoismaisissa yhteiskunnissa ja todettiin, että vastaavien yhteiskuntien rakentaminen ilman korkean tason luottamusta tuskin olisi mahdollista. Luottamus, pohjoismainen ”kulta”, on ollut sen edellytys, että Pohjoismaissa on voitu toteuttaa menestyksekkäästi uudistuksia ja muutoksia. Osallistuvan demokratian heikentyminen tuo mukanaan vaaran siitä, että kansan tahdon syvällinen ymmärtäminen politiikassa vaikeutuu, mikä saattaa johtaa uusien suurten yhteiskunnallisten uudistusten mieltämiseen eliitin hankkeiksi.

Vaara koskee erityisesti ilmastokysymystä, jonka kohdalla vihreään talouteen siirtymistä ei tule nähdä ylhäältä alaspäin toteutettavana hankkeena, vaan hankkeena, johon myös kansalaisyhteiskunta osallistuu. Tässä pohjoismaisella yhteistyöllä on myös roolinsa. Pohjoismaiden ministerineuvoston uuden vision mukaan pohjoismaista yhteistyötä vahvistetaan välineenä, jonka avulla Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Siihen työhön tulee osallistua myös kaikki Pohjolassa vapaaehtoisuutta tekevät.

Pohjoismaiden ministerineuvosto haluaa vahvistaa kansalaisyhteiskunnan osallistumisen Visio 2030 -työhön. Ministerineuvoston tavoitteena on toimia avoimena, läpinäkyvänä ja keskeisenä organisaationa kansalaisyhteiskunnan suuntaan. Tiivis yhteistyö ja vahva kumppanuus kansalaisjärjestöjen kanssa on Pohjoismaiden ministerineuvoston työtä rikastuttava voima, jonka avulla voidaan vahvistaa kansalaisyhteiskunnan sitoutumista pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Kansalaisyhteiskunta on erityisen tärkeä areena lapsille ja nuorille. Siksi on tärkeää, että Pohjoismaiden ministerineuvosto jatkossakin tukee lasten ja nuorten erilaista järjestötoimintaa ja osallisuutta kaikkialla Pohjolassa. Työtä tehdään esimerkiksi *Norden 0–30* -tukiohjelmassa, jonka kohderyhmänä ovat lapset ja enintään 30-vuotiaat nuoret. Ohjelman tavoitteena on tukea lasten ja nuorten omia projekteja sekä vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan järjestäytyä, vaikuttaa ja osallistua poliittiseen, sosiaaliseen ja kulttuurialan toimintaan. Ohjelman budjetin vahvistamisesta on jo pitkälle viedyt suunnitelmat, jotta varmistetaan yhä useamman lapsen ja nuoren tavoittaminen.

Kehitys lisää vaaraa siitä, että poliitikkojen on yhä vaikeampaa ymmärtää kansan tahtoa, mikä puolestaan voi johtaa yhteiskunnallisten uudistusten mieltämiseen eliitin hankkeiksi.

Viitteet

Andreasson, U., "Tillit – det nordiska guldets", *NMR Analys* 2017:1 (2017).

Andersen, R.F. & Dinesen, P.T., "Social Capital in the Scandinavian countries", Nedergaard P. & Wivel A. (toim.), *Routledge Handbook on Scandinavian Politics* (2017), s. 161–173.

Boje, T., "Civilsamfund, medborgerskab og deltagelse" (2017).

Branden, T. T. ym., "The state and the reconstruction of civil society", *International Review of Administrative Services* 2017 Vol 88 (4).

Center for Frivilligt Socialt Arbejde, "Tal om frivillighed i Danmark – Frivilligrapport 2016–2018" (2018).

Ekström, M. & Svenningsen, M., "Young people's experiences of political membership: from political parties to Facebook groups", *Information, Communication & Society*, 22:2 (2017).

Ersta Sköndal Bräcke högskolas befolkningsundersökning 2019 (tulossa).

Eurostat, "Formal Voluntary Activities", *EU Income and Living Conditions (SILC)* (2015).

Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, D., "Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge 1998–2017" (2018).

Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I., "Endringer i frivillig innsats – Norge i et skandinavisk perspektiv" (2017).

Fridberg, T. & Folkestad, B., "Methods Appendix: National Population Surveys on Civic Engagement in Denmark, Norway and Sweden", *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019).

Gulbrandsen, T. & Ødegård G., "Frivillige organisasjoner i en ny tid – Utfordringer og endringsprosesser" (2011).

Hanifia, R., "Voluntary work, informal help and trust: Changes in Finland", *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 72 (2013) s. 32–46.

Henriksen, L.S. & Levinsen, K., "Forandringer i foreningsmedlemsskab og frivilligt arbejde", *Usikker modernitet – Danskerne værdier fra 1981 til 2017* (2019).

Henriksen, L.S. m.fl. (toim.), *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019).

Henriksen, L.S., Strømsnes, K. & Svedberg, L., "Comparative and Theoretical Lessons from the Scandinavian Case", *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019).

Hrafnisdóttir, S., Jónsdóttir, G.A. & Kristmundsson, Ó.H., "Þátttaka í sjálfboðastarfi á Íslandi", *Icelandic Review of Politics and Administration* (2015), Vol 10, Issue 2 (425–442).

Lundåsen, S.W. & Trägårdh, L., *Civilsamhälle, social sammanhållning och tillit: Rapport till Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm* (2015).

Nickelsen, E., "Frivillige utførte 142 000 årsverk" (2019).

www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/frivillige-utforte-142-000-arsverk

Papakostas, A., "De medlemslösa organisationernas tidevarv", Wijkström, F. (toim.), *Civilsamhället i samhällskontraktet* (2012).

Putnam, R., *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (2000).

Qvist, H.-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W., "Trends in Volunteering in Scandinavia", *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019).

Rambøll, "Frivillighetsundersøkelsen 2017", Rapport till Barne- og Socialministeriet (2017).

Segnestam Larsson, O. & Wagndal, M., "Det frivillige arbeidet i Sverige som del av BNP" (2018).

Selle, P., Strømsnes, K. & Svedberg, L., "The Scandinavian Organizational Landscape: Extensive and Different", *Civic Engagement in Scandinavia – Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (2019).

Suomen tilastokeskus, "Miehet ja naiset tekivät yhtä paljon vapaaehtoistyötä"
www.stat.fi/til/vpa/2017/vpa_2017_2018-08-30_kat_002_fi.html

Statistiska centralbyrån i Sverige, "Svenskarna arbetar ideellt för 131 miljarder" (2018).
www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/svenskarna-arbetar-ideellt-for-131-miljarder/

Stortingsmelding 10 (2018–2019), "Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig – Den statlege frivilligheitspolitikken".

Turunen, J. & Weinryb, N., "Organizing service delivery on social media platforms? Loosely organized networks, co-optation, and the welfare state", *Public Management Review* (2019).

Wijkström, F., "Filantroper, frivilliga och sociala entreprenörer. Nya civilsamhälles-medborgare i ett omförhandlat samhällskontrakt", manus under arbete (2015).

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB), "Tillitsstudie för Åland 2018" (2018), s. 43.

Vapaaehtoistyö Pohjoismaissa – uuden ajan yhteenkuuluvuutta

Truls Stende, Ulf Andreasson ja Andrea Skjold Frøshaug

Nord 2020:029

ISBN 978-92-893-6581-9 (PDF)

ISBN 978-92-893-6582-6 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/http://doi.org/10.6027/nord2020-029>

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2020

Ulkoasu: Mette Agger Tang

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimmista alueellisista yhteistyömuodoista. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Kööpenhamina

www.norden.org

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut

Tämä raportti on osa Visio 2030 -työtä, jossa tarkastellaan lähemmin tärkeää pohjoismaisen sosiaalisen kestävyysnäkökulmaa, nimittäin kansalaisyhteiskunnan suurten yhteiskunnallisten uudistusten toteuttamisessa, erityisesti ilmastoalalla.

norden.org/fi/julkilausuma/visio-2030

